

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו (מהפך פשטא זקף קטן) וְכָל הַדּוֹר הַהוּא (שמות א, ו)

במסכת ברכות (דף נה עא) מובא: "ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה לברך ואינו מברך, והמנהיג עצמו ברבנות ... דאמר רבי חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות".

מהר"ל מבאר¹ שהסיבה לקיצור ימיו של המלך היא שהמלך נבדל מהעם, ואין לו את כח הכלל. כפי שאמרה השונמית לאלישע (מלכים ב ד, יג) "וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי וְשִׁבְתָּ",

והביא שם המלבי"ם את דברי הזוהר: "ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת - באין מכלים דבר, וגם למ"ש שרצה להתפלל בעדה פירש בזוהר ששאל אם יש לדבר בשבילה אל מלכו של עולם, או לפעול בעדה ע"י שרי צבאותיו המניעים את המערכת, והשיבה שאינה רוצה לפרוש מן הכלל ותפלת הרבים"². ע"כ.

ונרמז בטעמים: וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו (מהפך פשטא זקף קטן), יוסף שהיה צעיר מאחיו, מת לפניהם, ההיפך מהדרך הפשוטה, כי זקף קטן-הקטן נהג שררה.

אותם הטעמים גם בדיני המלך (דברים יז, כ) לְבַלְתִּי רוּם-לְבָבוֹ מֵאָחָיו (מהפך פשטא זקף קטן) וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמְצֹנָה יָמִין וְשִׁמְאוֹל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. כלומר אם לא יתגאה על אחיו יזכה לאריכות ימים, "בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל", בבחינת "בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי וְשִׁבְתָּ", כפי שמבאר חזקוני (דברים יז, כ) "למען יאריך ימים - לפי שהרבנות מקברת את בעליה צריך הוא לדבר שיאריך ימים, ומטעם זה אומרין 'יחי המלך' בשעה שמעמידין מלך".

שלום המאירי

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (מונח רביעי) פָּרוּ וַיִּרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד (שמות א, ז). רבי מרדכי קורנפלד מבאר³ שהטעמים רומזים לקיצור השעבוד: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (מונח רביעי), בשביל ריבוי הבנים הניח להם הקב"ה רבע הגזירה של ארבע מאות שנה.

¹ דרך חיים, מהר"ל, על אבות א, אהב את המלאכה וכו': "ומה שבעל השררה הוא מקצר ימיו ... כי בעל השררה הוא מיוחד לעצמו כאשר מנהיג עצמו ברבנות ובשררה ובזה נבדל מן הכלל עד שהוא נחשב יחידי ופרטי בעצמו, ... ודבר זה ידוע כי היחידי והפרטי אין כחו כמו מי שהוא הכלל, שאין ספק כי המים אשר הם תוך הנהר יש להם קיום יותר מן המים המיוחדים ובעל השררה הוא מיוחד בעצמו שאינו תוך הכלל של שאר הבריות, ולפיכך אמרו אוי לרבנות שקוברת את בעליה".

² ראה גם רבנו בחיי שמות ל, יב שזה החסרון בעריכת מפקד, שבו כל אדם נפרד מהכלל.

³ רואים את הקולות, הערות על פירושי הגר"א בקול אליהו ודברי אליהו, רבי מרדכי קורנפלד, כולל עיון הדף ירושלים.

מטעם 61 לפרשת שמות
רמזים בטעמי המקרא בפרשה

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרְוּ וַיִּשְׁרְצוּ (דרגא תביר) וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם (שמות א, ז)

מידת הענווה מביאה לריבוי. רבי איתי חיים בן אהרן מציין⁴ כמה מקורות לכך:

רש"י בפרשת נח (בראשית י', כ"ה) כותב על יקטן בנו של עבר: "שהיה עניו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו" והיינו שעל ידי הענווה זכה לריבוי זרעו.

וכתב בספר נפש היפה⁵ שבעל ענוה זוכה לבנים זכרים. ורבני אשכנז אמרו זכר לדבר "שבשפלנו זכר לנו" (תהלים קלו, ג). וכן יש לרמוז בפסוק כאן שבני ישראל פרו ורבו בגלל "מאוד מאוד" היינו "מאוד מאוד הוי שפל רוח" (אבות ד' ד') היינו מידת הענוה שבהם ששכרה היא ריבוי זרעו. ע"כ.

ונרמז בטעמים: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרְוּ וַיִּשְׁרְצוּ (דרגא תביר), שברו את מדרגתם, את הגאווה, ובכך זכו לריבוי עצום.⁶

שלום המאירי

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד (מונח אתנחתא) וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם (שמות א, ז)

זק' רבי שמואל מאיר הכהן הולנדר מבאר⁷ שכאן נרמז שבני ישראל לא חששו שלא יהיה להם במה לפרנס את טפם, אלא "וַיַּעֲצְמוּ", התחזקו במידת "מאד מאד", כדרשת חז"ל⁸ "בְּכָל מְאֹדָה, בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָהּ הָיוּ מוֹדְה לּוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד", לקבל היסורים באהבה ולהיות מסתפק במה שיש לו. על כן היו להם הרבה בנים, ולא פחדו שלא יהיה להם במה לפרנסם, וממילא "וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם". ע"כ.

ונרמז בטעמים: וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד (מונח אתנחתא). בני ישראל התחזקו במידת ההסתפקות, וכך היו מונחים באתנחתא, בשלוות הנפש של הבוטח בה'.

שלום המאירי

⁴ נחלת שדה, שמות, רבי איתי חיים בן אהרן, ירושלים תשסח.

⁵ אבות הראש ח"ג וספר נפש היפה, רבי רחמים נסים יצחק פאלאג', אזמיר תרמג, חלק נפש שפלה, מערכת ע', ענוה, אות טו (בנים). דף קיא עב. ציין לדברי החיד"א בחומת אנך במדבר אות א' ועוד. וכתב שרוב שבטי ישראל הם מלאה הנקראת ענוה כמבואר בזהר ויצא "ענותנותאה דלאה", ולהיפך מיכל בת שאול שהקפידה על דוד שנהג בענוה לא היה לה ולד ר"ל, וכן בני אהרן כמ"ש התוס' בדעת זקנים בפ' אחרי. וכן הביא רבי חיים משה מצליח, אם הבנים ח"א, אזמיר תרלח דף מו עב: כי העניו יש לו בנים זכרים, כמ"ש רז"ל ע"פ "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה (בראשית ו, א)", דהיינו גאווה, "ובנות יולדו להם", וזה אמרו רבני אשכנז רמז שבשפלנו זכר לנו.

⁶ וכן יש לפרש על פי ההסבר דלקמן של מהרש"מ הולנדר, שבני ישראל התעצמו, התחזקו, במידת "מאוד מאוד הוי שפל רוח".

⁷ מהרש"ם הכהן, שמות, רבי שמואל מאיר הכהן הולנדר, בני ברק התש"פ, עמ' ט.

⁸ משנה ברכות ט, ה (בגמ' נד עא) וברש"י דברים ו, ה.